

ŞANLIURFA ŞEHRİNDE COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ (CBS) VE UZAKTAN ALGILAMA (UA) KULLANILARAK YEŞİL ALANLARIN YETERLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ

Determination of Green Areas by Using Geographic Information Systems (GIS) and Remote Sensing
in the Şanlıurfa City

Sedat BENEK¹

Ahmet ŞAHAP²

Özet

Yeşil alan ve parklar, ekolojik, ekonomik, toplumsal, fiziksel ve estetik işlevleri ile kaliteli yaşam çevrelerinin oluşumunda önemli rol oynarlar. Herhangi bir şehirde yeşil ve park alanlarının insan ihtiyacı düzeyinde olması, orada yaşayan toplumun sosyo-psikolojik yapısına olumlu etki yapar.

Şehir yapıları içerisindeki yeşil alanları, amaçları ve özelliklerine göre farklı gruplarda sınıflandırmak mümkündür. Bu çalışmada, öncelikle Şanlıurfa şehrinde yeşil alanların mahalle düzeyindeki dağılımı CBS kullanılarak incelenmiştir. Ardından mekânsal dağılımı yapılan yeşil ve park alanların birbirleriyle olan uzaklıkları ve bulunduğu alanın kapsadığı miktar analiz edilmiştir. Ayrıca, Şanlıurfa şehrinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı gelişmiş ülkeler ile de kıyaslanmıştır. Sonuçta elde edilen bulgulardan Şanlıurfa şehrinde yeşil alan ve parkların ülkemizdeki gelişmiş şehirler ile gelişmiş ülkelerdeki şehirlere oranla daha düşük olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal planlama, şehir içi arazi kullanımı, Şanlıurfa Şehri, yeşil alan ve parklar

Abstract

Green space and parks, with ecological, economic, social, physical and aesthetic functions, play an important role in the form of a high quality living environment. Green spaces and park areas of any city to be at the level of human needs, have a positive impact on the society's socio-psychological structure.

Green areas within city structures, can be classified in different groups according to objectives and specifications. In this study, firstly, the distribution of green areas of Şanlıurfa has been investigated at the neighbourhood level by using GIS technology. The distances between Green spaces and park areas and the amount of the area covered were then analyzed. Besides, Şanlıurfa city and developed countries was compared in term of green area per capita. As a result, research findings has shown that Şanlıurfa city has quite insufficient green areas and parks.

Keywords: Spatial planning, the inner city land use, Şanlıurfa City, green area and parks

---

¹ Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Coğrafya Bölümü., sbenek@harran.edu.tr

² Kutlubey Harita İnş. Müh. San. Tic. AŞ., ahmtshp@gmail.com

GİRİŞ

Sürdürülebilir bir dünya oluşturabilmek için Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) teknolojisi çözümler bulma imkânı sunar. Daha iyi bir planlama için araçlar sağlar, kaynak kullanımı ve karar verme durumunu kolaylaştırmaya yönelik teknik destek sunar.

Şehirselen yeşil alanlar, ağırlıklı olarak toprak, çimen, çalılar ve ağaçlar gibi muhafazasız, geçirgen, yumuşak yüzeylerden oluşur (Dunnett, Swanwick ve Woolley, 2002:8). Şehirselen doku içerisinde farklılaşan fonksiyonlar arasında parklar, şehirde dinlenme ve eğlenmeye olanak sağlayan rekreasyon alanlarıdır. İnsanların dinlenme, eğlenme, çeşitli sosyal etkinliklere katılma ihtiyacını karşılayan ve tüm şehre hizmet veren en kapsamlı rekreasyon birimleri ise “Şehir Parkları” olarak ifade edilmektedir (Onsekiz ve Emür, 2008:70).

Ekonomik yapısı ne olursa olsun, açık ve yeşil alanların, kent ve kasabaların hepsi için önemi büyüktür. Kentlinin ruhsal ve fiziksel gereksinmelerini karşılamaktan, doğal zenginliklerin korunmasına, turizmin gelişmesinden, oturma alanlarıyla ticaret ve sanayi alanları arasında tampon bölgeler oluşturmaya, yaya ve taşıt dolaşımını kolaylaştırmaya varıncaya değin bu yerlerin sağladığı yararlar büyüktür (Keleş, 2012 s.194). Kültürlerin doğaya bakışları ve değer yargıları, kentsel yeşil alanların kullanımlarını etkilemektedir. Türk toplumu, alışkanlıkları ve doğaya yakınlığı nedeniyle kentsel mekânlarda yeşil alanlara önem vermiştir (Özdemir, 2009:145).

Yeşil alanlar, hava iyileştirme açısından önemlidir (Al-Ballaa, Comber ve Smith, 2012, s.2). Yeşil alanlar, karbon döngüsünün önemli bir aracıdır (Esri, 2016). Şehirselen yerleşme alanındaki yeşil alanlar karbondioksit ve diğer kirlenici maddeleri azaltmakta son derece etkilidir. Bunun yanında yeşil alanlar ve parklar, güneşin parlaklığından ve ısısından insanları olumlu yönde korunmasına yardımcı olmaktadır.

Açık ve yeşil alanlar her zaman şehre güzellik katsın diye değil, geçmişte farklı amaçlar için de kullanılmıştır. Şehirlerin aşırı ölçüde büyümesini sınırlandırmakta bir araç olarak yararlanıldığı da olmuştur. Nitekim Londra için hazırlanan “yeşil kuşak” (green belt), tamamen şehrin belli alanlarda büyümesini bloke etmek için geliştirilerek oluşturulmuştur (Keleş, 2012:194). Görüldüğü gibi bir şehir için yeşil ve parklar alanlar, nerdeyse o şehrin can simidi niteliğindedir. Kentin fiziki, sosyal, ekonomik yapısı ile yaşanabilirliği, ekolojik çevre korunması, kent estetiği, eğitimi, rekreasyonu ve çocukların eğitime katkıları gibi pek çok boyutta kent üzerinde etkileri bulunan açık ve yeşil alan sistemi bileşenleridir (Aksoy ve Akpınar, 2011:82).

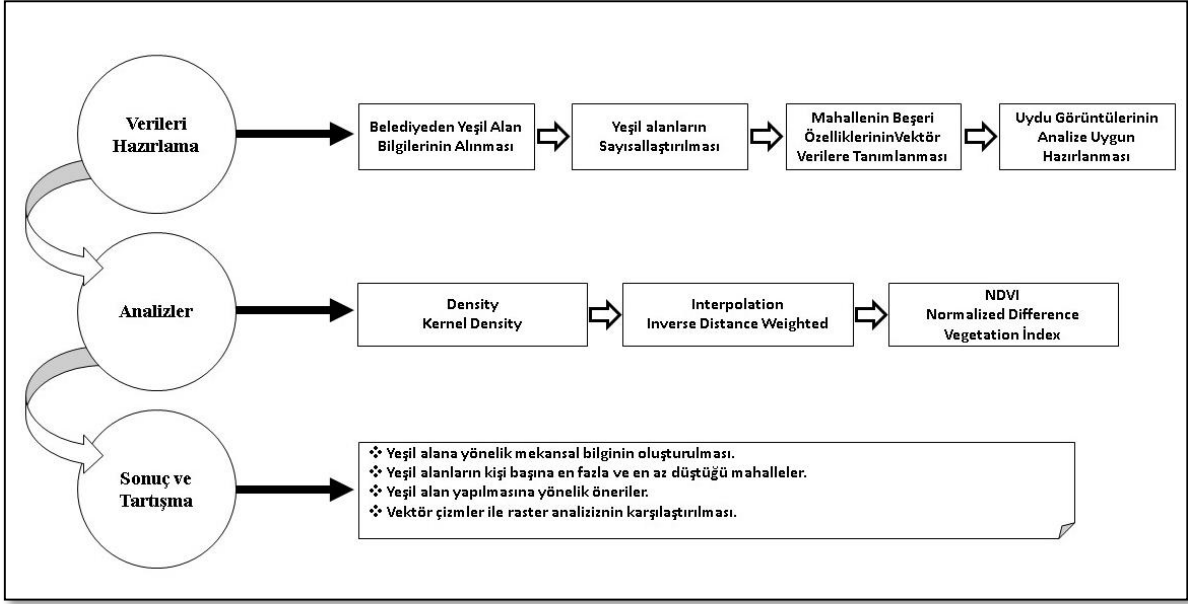
Kavramsal Olarak Araştırma Alanı

Her bilimin kendine özgü ve öne çıkan temel kavramları vardır. Kimyada element, biyolojide organizma, fizikte kütle ve enerji, ekonomide arz ve talep ne ise, coğrafya için de lokasyon, yer, mekân ve bölge bu nitelikte kavramlardır (Tümertekin, Özgüç, 2009, s.59). Bu çalışmanın araştırma alanı olan Şanlıurfa Şehri, 1941 tarihinde yapılan Birinci Coğrafya Kongresi’ne göre, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Orta Fırat Bölümü’nde Şanlıurfa ilinin merkez ilçeleridir. Şanlıurfa şehri, 2002 yılında hazırlanan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS)’na göre ise 12 büyük istatistikî bölgeden (Düzey I, TRC) biri olan GAP Bölgesi Diyarbakır-Şanlıurfa (Düzey II, TRC2) alt istatistikî bölgesinin (Düzey III, TRC21) Şanlıurfa ilinin merkez ilçeleridir.

Bütün bu idari tasniflerin ötesinde Şanlıurfa şehri, konum itibarıyla önemli ticaret yollarından İpek ve Baharat yollarının kesiştiği noktada kurulmuştur (Şahap, 2015:3). Başka bir ifade ile, Şanlıurfa şehri, bugün de olduğu gibi, coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca kuzey ile güney ve batı ile doğu arasında bir kesişme noktasında yer almıştır (Şekil 1).

Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin kurulu bulunduğu illerde büyükşehir teşkilatının hizmetlerini kolaylaştırmak için şehir içinde yer alan birkaç mahalle veya semti kapsayan alanlarda kaymakamlık teşkilatı oluşturularak yeni ilçeler kurulmuştur. Buradan hareketle, büyükşehir statüsündeki il merkezlerini kendi içindeki bölümlenmeye göre her bir ilçe merkezini farklı bir şehirmiş veya yerleşmemiş gibi algılamak veya algılatmak çok yanlıştır (Özçağlar, 2005, s. 9-13). Bu durum Şanlıurfa şehri için de geçerlidir. Çünkü 06/12/2012 tarih ve 28489 sayılı büyükşehir yasasıyla Şanlıurfa ili, büyükşehir statüsüne kavuşturulmuştur. Bu çerçeveden hareketle, Şanlıurfa şehri, büyükşehir yasası kapsamında 3 merkez ilçe kaymakamlığı ayrılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, genel olarak Şanlıurfa şehri olarak ele alınmakla birlikte elde edilen verilerin ilçeler bazında olması nedeniyle daha çok idari olarak mahalle ve merkez ilçeler (Karaköprü, Haliliye ve Eyyubiyeye) kavramı kullanılmıştır.

Şekil 2: Araştırmada kullanılan veri derleme, düzenleme ve değerlendirme analiz akış şeması

BULGULAR VE TARTIŞMA

Sayısal Olarak Yeşil Alan ve Parkların Dağılışı

Şanlıurfa şehrinde toplam 305 park bulunmaktadır. Bu parkların en küçüğü 80 m² ile Karaköprü ilçe merkezinin Çankaya mahallesinde yer alırken; en büyüğü de 370.000 m² ile aynı ilçenin Karşıyaka mahallesinde yer almaktadır.

Şanlıurfa şehrinde parkların (305 adet) merkez ilçelere dağılımına bakıldığında, Karaköprü ilçe merkezinde 60, Haliliye ilçe merkezinde 138 ve Eyyubiye ilçe merkezinde ise 107 park bulunmaktadır. 2012 yılında Büyükşehir yasasıyla ilçe olan Karaköprü ilçe merkezinde sadece 11 park bulunurken, son 4 yıl (2012-2016) içerisinde 49 park daha yapılmış olması dikkat çekicidir (Tablo 1).

Mahalleler düzeyinde parkların dağılımına bakıldığında da dengesiz bir dağılımın olduğu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Haliliye ilçe merkezinin en büyük mahallelerinden birisi 16.313 nüfusuyla Yavuz Sultan Selim mahallesidir ve bu mahallede herhangi bir parkın bulunmaması dikkat çekicidir. Bunun yanında Haliliye ilçe merkezinde Şair Şevket, Mimar Sinan, Bahçelievler ve Akpınar mahallerinde de herhangi bir park bulunmamaktadır. Söz konusu ilçede en fazla park sayısına sahip mahallesi ise 34.703 nüfusuyla toplam 17 parka sahip Devteyşti mahallesidir. Devteyşti mahallesini, 16.653 kişilik nüfusuyla toplam 16 parka sahip Veysel Karani mahallesi izlemektedir. Haliliye ilçe merkezindeki Şehitlik, Sultan Fatih, Refahiye, Hızmalı, Cengiz Topel, Atatürk ve Bağlarbaşı mahallelerinde de birer park bulunmaktadır (Tablo 1).

Eyyubiye ilçe merkezinin 35 merkez mahallesinde 107 park bulunmaktadır. Park sayısının en fazla olduğu mahalle 30.120 nüfusuyla Hayyati Harrani Mahallesi olup, toplam park sayısı 22'dir. Hayati Harrani mahallesinden sonra 13.782 nüfusuyla Batıkent Mahallesi gelmektedir. Bu durumda mahallelerde bulunan park sayısı ile nüfus arasında doğru bir orantı olmadığı görülmektedir. İlçe merkezinde Yakubiye, Türk Meydanı, Topdağı, Tepe, Kendirci, Kadioğlu, Göl, Beykapusu, Eyyubiye ve Buhara mahallelerinde ise birer park bulunmaktadır.

Eyyubiye ilçe merkezinde Yusuf Paşa, Yeni, Bıçakçı, Dede Osman, Gümüş Kuşak, Haleplibahçe, Hacı Bayram, Hakim Dede, Kurtuluş, Mance, Onikiler ve Pınarbaşı mahallelerinde herhangi bir parkın bulunmaması dikkat çekicidir (Tablo 1). Dolayısıyla bazı mahallelerin halkın park ihtiyacını fazlasıyla karşılayabildiğini, bazı mahallelerin ise bu ihtiyaca hiç cevap vermediği görülmektedir.

Tablo 1: Mahallelere göre aktif yeşil alanlar (m²)

EYYUBİYE				HALİLİYE				KARAKÖPRÜ			
Mahalle İsimleri	Nüfus	Aktif Yeşil Alan	Kişi/m ²	Mahalle İsimleri	Nüfus	Aktif Yeşil Alan	Kişi/m ²	Mahalle İsimleri	Nüfus	Aktif Yeşil Alan	Kişi/m ²
Selçuklu	17,290	37,267	2,15	Devteyşti	34.703	81.962	2.36	Akpıyar	11.959	7.150	0.59
Eyüpkent	6,669	11,830	1,77	Ahmet Ye.	22.039	15.473	0.70	Merkez	10.364	9.916	0.95
Direkli	15,347	38,624	2,51	Veysel Ka.	16.653	49.467	2.97	Narlıkuyu	10.201	21.188	2.07
Hayatiharrani	38,120	42,660	1,11	İpek Yol	16.089	16.107	1.00	Karşıyaka	10.207	410.078	40.1
Yenice	10,657	2,050	0,19	Ertuğrulgazi	14.095	34.525	2.44	Şenevler	9.780	31.340	3.20
Akşemsettin	13,619	1,207	0,08	Karşıyaka	13.979	137.252	9.81	Çankaya	7.792	27.619	3.54
Eyyubnebi	23,943	31,480	1,31	Yenişehir	12.429	7.193	0.57	Esentepe	7.463	47.657	6.38
Batıkent	13,782	153,971	11,1	Yeşildirek	11.485	4.599	0.40	Akbayır	7.151	16.268	2.27
Muradiye	15,421	30,740	1,99	Bağlarbaşı	10.909	4.334	0.39	Atakent	6.470	58.300	9.01
Eyyubiye	7,125	860	0,12	Şair Nabi	10.767	16.756	1.55	Doğukent	6.063	21.534	3.55
Topdağı	7,814	1,020	0,13	Sancaktar	9.086	36.780	4.04				
Osmanlı	11,419	205,230	17,9	Paşabağı	8.153	90.852	11.1				
Tepe	3,395	1,323	0,38	Selehaddin	8.032	4.616	0.57				
Şihmaksut	9,830	3,590	0,36	Ulubatlı	7.742	44.000	5.68				
Türkmeydanı	2,748	1,843	0,67	Sırrın	7.079	19.555	2.76				
Göl	586	3,000	5,11	Osmangazi	6.659	7.215	1.08				
Karakoyunlu	2,870	49,277	17,1	Hamidiye	5.862	97.663	16.6				
Kendirci	2,167	5,600	2,58	İmambakır	5.486	26.830	4.89				
Akabe	10,489	521	0,04	Cengiz To.	4.113	1.651	0.40				
Buhara	6,564	113,000	17,2	Refahiye	4.018	4.100	1.02				
Yakubiye	3,537	72,000	20,3	Bamyasuyu	3.535	15.023	4.24				
Beykapusu	1,147	52,000	45,3	Kamberiye	2.984	33.002	11.0				
Kadioğlu	2,285	13,900	6,08	Sultan Fatih	1.568	7.478	4.76				
				Hızmalı	1.993	991	0.49				
				Atatürk	3.284	1.060	0.32				
				Süleymaniye	12.171	37.608	3.08				
				Şehitlik	4.198	21.494	5.12				

Kaynak: Şanlıurfa Büyükşehir ve Merkez İlçe (Karaköprü, Haliliye ve Eyyubiye) Belediyeleri, 2016.

Büyükliklerine Göre Yeşil Alan ve Parkların Dağılışı

Bu çalışmada yeşil alanlar ve parklar, şekil 3'de görüldüğü gibi, büyüklüklerine göre beş gruba ayrılarak ilçeler bazında mekânsal analizi yapılmıştır. Alan olarak en küçük park grubunu 80 ile 1000 m² alan arasında yer alan parklar oluşturmakta ve bu grupta yer alan parkların oranı % 23,3 (71 adet)'tir. Bu gruptaki parkların 10 tanesi Karaköprü ilçe merkezinde, 30 tanesi Haliliye ilçe merkezinde ve 31 tanesi de Eyyubiye ilçe merkezinde yer almaktadır (Tablo 2).

İkinci gruptaki parklar 1001 ile 2000 m²'lik alanlarına sahip parklar oluşturmakta ve bu kapsamda 87 park bulunmaktadır. Söz konusu parkların 17 tanesi Karaköprü ilçe merkezinde, 38 tanesi Haliliye ilçe merkezinde ve 32 tanesi de Eyyubiye ilçe merkezinde bulunmaktadır. Üçüncü gruptaki park alanı 2001 ile 5000 m²'lik alanı oluşturmakta ve bu grupta 76 park bulunmaktadır. Bu gruptaki parkların çoğunluğu Haliliye ilçe merkezinde (39 adet park) bulunmaktadır. Dördüncü gruptaki parklar 5001 ile 10.000 m²'lik alanlara sahip parklar oluşturmakta ve bu grupta yer alan park sayısı 12'dir (Tablo 3).

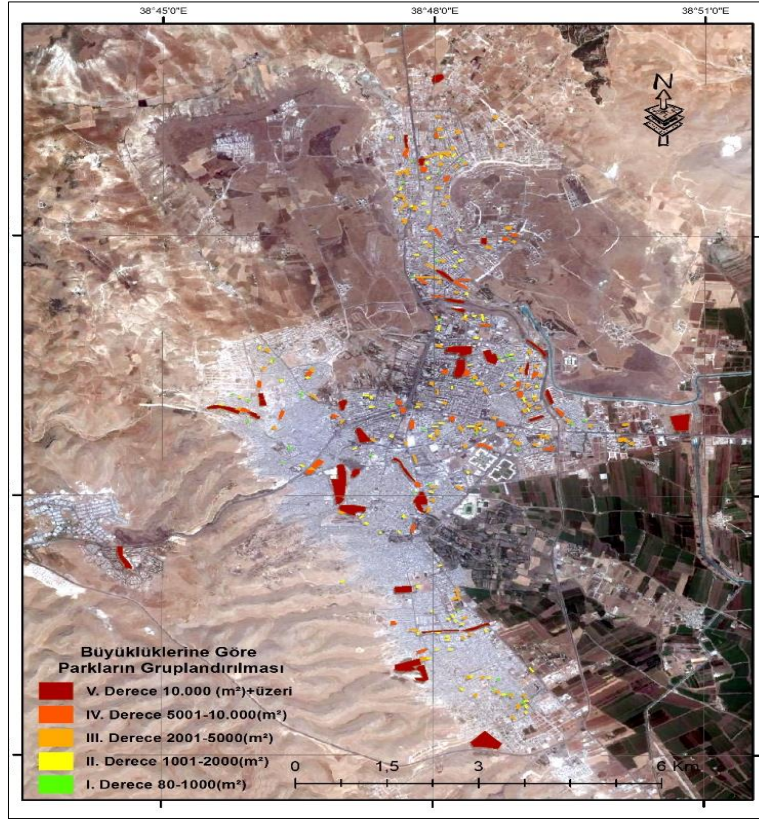
Beşinci gruptaki parkların alan büyüklüğü 10.001 m²'den fazla olanlar oluşturmakta ve bu gruptaki park sayısı ise 36'dır. Bu grupta yer alan parkların 16'sı Eyyubiye ilçe merkezinde, 13'ü Haliliye ilçe merkezinde ve 7'si ise Karaköprü ilçe merkezinde bulunmaktadır (Tablo 3).d

Bu durumda birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci dereceden parkların toplanma alanlarına bakıldığında, üçüncü derece toplanma alanı dışında, Karaköprü ilçe merkezi diğer ilçe merkezlerine göre en az park alanına sahip durumdadır. En fazla park alanlarına sahip olan beşinci derece toplanma alanı dışında Haliliye ilçe merkezi gelmektedir (Şekil 3).

Tablo 2: Şanlıurfa Şehri park sayıları					
EYUYUBIYE		HALİLİYE		KARAKÖPRÜ	
Mahalle İsimleri	Park Sayısı	Mahalle İsimleri	Park Sayısı	Mahalle İsimleri	Park Sayısı
Akabe Mahallesi	2	Ahmet Yesevi Mahallesi	5	Narlıkuyu Mahallesi	7
Akşemsettin Mahallesi	2	Akpınar Mahallesi	-	Doğukent Mahallesi	5
Batıkent Mahallesi	22	Atatürk Mahallesi	1	Çamlıyayla Mahallesi	-
Beykapusu Mahallesi	1	Bağlarbaşı Mahallesi	1	Karşıyaka Mahallesi	10
Bıçakçı Mahallesi	-	Bahçelievler Mahallesi	-	Batıkent Mahallesi	-
Buhara Mahallesi	1	Bamyasuyu Mahallesi	3	Şenevler Mahallesi	8
Dedeosman Mahallesi	-	Cengiz Topel Mahallesi	1	Atakent Mahallesi	3
Direkli Mahallesi	5	Devteyşti Mahallesi	17	Akbayır Mahallesi	8
Eyüpkent Mahallesi	7	Ertuğrulgazi Mahallesi	8	Çankaya Mahallesi	9
Eyyubiye Mahallesi	1	Hamidiye Mahallesi	8	Esentepe Mahallesi	3
Eyubnebi Mahallesi	10	Hızmalı Mahallesi	1	Güllübağ Mahallesi	-
Göl Mahallesi	1	İmambakır Mahallesi	8	Merkez Mahalle	4
Gümüşkuşak Mahallesi	-	İpekyol Mahallesi	7	Akpıyar Mahallesi	3
Hacıbayram Mahallesi	-	Kamberiye Mahallesi	2	TOPLAM	60
Haleplibahçe Mahallesi	-	Mimar Sinan Mahallesi	-		
Hayati Harrani Mahallesi	22	Osmangazi Mahallesi	4		
Hakimdede Mahallesi	-	Paşabağı Mahallesi	11		
Kadioğlu Mahallesi	1	Refahiye Mahallesi	1		
Karakoyunlu Mahallesi	4	Selahattin Eyubi Mahallesi	3		
Kendirci Mahallesi	1	Sancaktar Mahallesi	7		
Kurtuluş Mahallesi	-	Sırrın Mahallesi	6		
Mance Mahallesi	-	Sultan Fatih Mahallesi	1		
Muradiye Mahallesi	2	Süleymaniye Mahallesi	4		
Onikiler Mahallesi	-	Şair Nabi Mahallesi	7		
Osmanlı Mahallesi	5	Şair Şevket Mahallesi	-		
Pınarbaşı Mahallesi	-	Şehitlik Mahallesi	1		
Selçuklu Mahallesi	12	Ulubatlı Mahallesi	2		
Şihmaksut Mahallesi	2	Veysel Karani Mahallesi	16		
Tepe Mahallesi	1	Yavuz Selim Mahallesi	-		
Topdağı Mahallesi	1	Yenişehir Mahallesi	3		
Türkmeydanı Mahallesi	1	Yeşil Direk Mahallesi	2		
Yakubiye Mahallesi	1	Karşıyaka Mahallesi	8		
Yeni Mahallesi	-	TOPLAM	138		
Yenice Mahallesi	2				
Yusuf Paşa Mahallesi	-				
TOPLAM	107				

Tablo 3: Şanlıurfa Şehrindeki park alanlarının büyüklüklerine göre gruplandırılması					
	Alan (m ²)	Park Sayısı	Karaköprü	Haliliye	Eyyubiye
1. Derece Toplanma Alanları	80-1000(m ²)	71	10	30	31
2. Derece Toplanma Alanları	1001-2000(m ²)	87	17	38	32
3. Derece Toplanma Alanları	2001-5000(m ²)	76	21	39	16
4. Derece Toplanma Alanları	5001-10.000(m ²)	35	5	18	12
5. Derece Toplanma Alanları	10.000 (m ²)+üzeri	36	7	13	16
Toplam		305	60	138	107

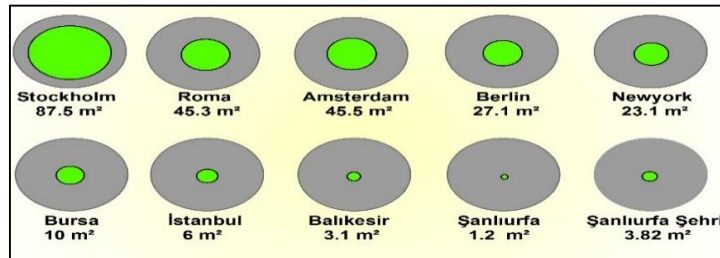

Şekil 3: Şanlıurfa Şehrinde parkların büyüklüklerine göre sınıflandırılması

Kişi Başına (m²) Düşen Yeşil Alanların Mekânsal Dağılışı

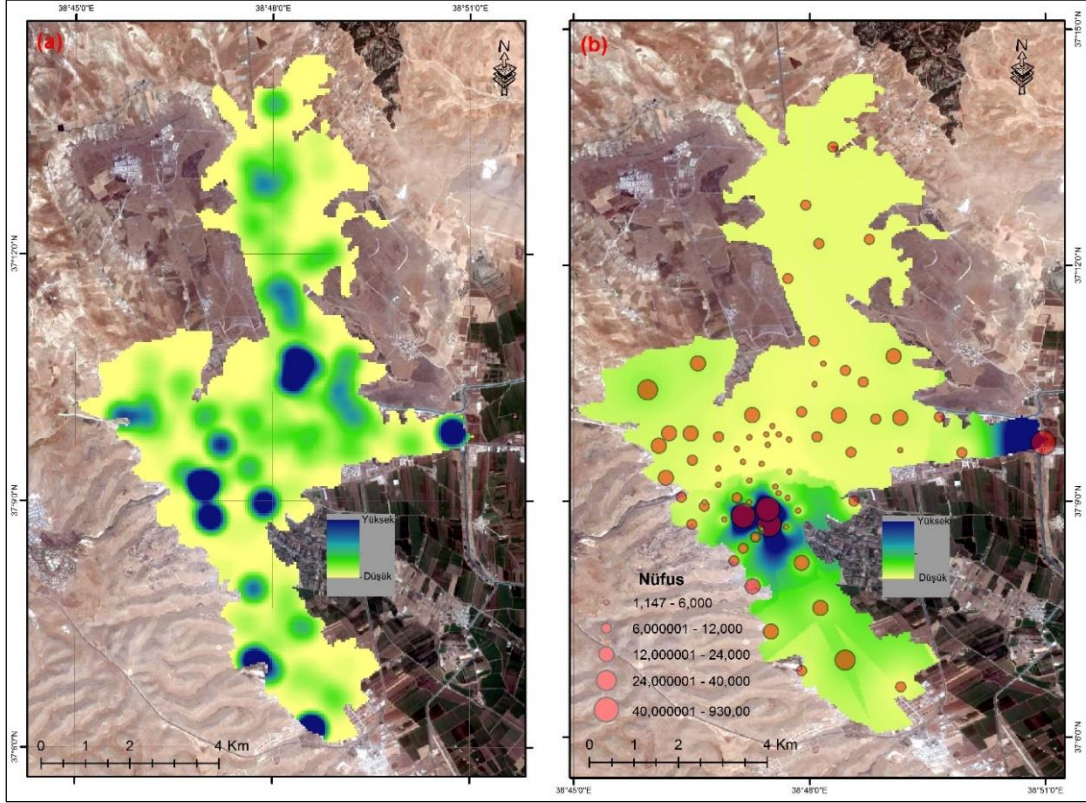
1972 yılında Avrupa'da İmar Yasası'nda yapılan değişiklikle, yeşil alanların, planlarda kişi başına 7 metrekareden aşağı düşürülmemesi koşulu getirilmiştir (Keleş, 2012:194). Ülkemizde kent planlama sürecini yönlendiren yasal mevzuat, imar planları ve imar yönetmelikleridir. Bu yasa ve yönetmeliklerde yeşil alanlara yönelik yaklaşım, kişi başına belirli büyüklükte yeşil alanın sağlanmasıdır (Önder, Polat:2015:74). Mevcut imar mevzuatında kentlerimizde bir yeşil alan sistemi oluşturulmasına ilişkin öngörü bulunmaması; makro ölçekten mikro ölçeğe giden bir yeşil alan planlama stratejisinin oluşturulamamış olması; parçacıl planlarla oluşturulan ve değiştirilen yeşil alan kararları, bugün kentlerimizin yeterli yeşil alandan yoksun oluşunun en önemli nedenleri arasındadır (Manavoğlu, Ortaçşme:2007). Türkiye'de ilk olarak 6785 sayılı İmar Kanunu'nun 20.07.1972/1605 sayılı yasanın değişik 25.maddesinde düzenlenmiş olup kişi başına minimum 7 m² olarak ön görülmüştür. Türkiye'de kişi başına yeşil alan miktarı, 1999 depreminden sonra revize edilerek 10 m²'ye çıkartılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir kentte kişi başına düşen yeşil alan miktarının, nüfusa bakılmaksızın en az 9 m² olması gerektiğini ancak bunun idealinin 10-15 m² olduğunu belirtmiştir. Avrupa ve Amerika'da bazı kentlerde kişi başına düşen yeşil alan miktarları; Stockholm 87.5 m², Newyork 23.1 m², Roma 45.3 m², Paris 14.5 m², Londra 27 m², Amsterdam 45.5 m², Berlin 27.1 m²'dir. Türkiye genelinde ise rakamlar tahmin edebileceğiniz gibi ne yazık ki oldukça düşüktür. İstanbul'da kişi başına düşen yeşil alan miktarı 6 m² iken, Bursa'da 10 m², İzmir'de 5 m², Samsun'da 5.6 m², Balıkesir'de 3.1 m²'dir (Şekil 4).

Şekil 4: Dünyada ve Türkiye'de şehirlere göre yeşil alan dağılımı (kişi/m²)

31 Mart 2014 tarihi itibarıyla; Şanlıurfa ili toplam yeşil alan miktarı 2.270.672 m² olup kişi başına düşen yeşil alan miktarı 1.26 m²'dir. Büyükşehir olduktan sonra bir yıllık süreçte merkez ilçeler dâhil 13 ilçede ağaçlandırma faaliyetleri yapılmış olup toplam dikilen nitelikli ağaç miktarı 157 bindir. Bir yıllık süre zarfında tesis edilen yeşil alan miktarı ise 415.000 m²'ye ulaşmıştır. Bu veriler, bize, Şanlıurfa ilindeki kent ve kasabalarında yeşil alanlarının batı ülkelerinin kent ve kasabalarına göre çok geride olduğunu göstermektedir (Şekil 5).

Şekil 5: (a) Mahalle düzeyinde yeşil alanların yoğunlaştığı bölgeler (b) Mahalle düzeyinde nüfusun yoğun olduğu bölgeler

Genel olarak geçerli sayılan kurallara göre, kent topraklarından en az % 10'unun yeşil alanlara ayrılması gerekmektedir (Keleş, 2012:194). Mart 2019 itibarıyla 5 yıllık bir dönem içerisinde Şanlıurfa genelinde tesis edilmesi planlanan yeşil alan miktarı 3.314.5000 m² olup bu rakam tüm ilçeler dâhil şimdiye kadar yapılmış yeşil alan miktarından 1.040.000 m² daha fazla yeşil alan demektir. Planlanan alanların uygulanmasıyla kişi başına düşen yeşil alan miktarınının 1.26 m²'den 3.026 m²'ye yükseltilmesi anlamına gelmektedir.

Tablo 2: Şanlıurfa Şehri merkez ilçelere göre kişi başına düşen yeşil alan miktarı (Kişi/m²)

Merkez İlçe	Nüfus	Yeşil Alan	Kişi/m ²
Eyyubiye	277.520	998.093	3.59
Karaköprü	89.184	651.050	7.30
Haliliye	278.286	817.586	2.93
Şanlıurfa Şehri	644.990	2.466.729	3.82

Kaynak: Şanlıurfa Büyükşehir ve Merkez İlçe (Karaköprü, Haliliye ve Eyyubiye) Belediyeleri, 2016.

Fonksiyonlarına Göre Yeşil Alan ve Parkların Dağılışı

Bir kentin genel karakterini, mimari yapılar, açık-yeşil alanlar ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri ve bütünlüğü tayin eder (Gül, Küçük, 2001:29). Kent parkları, kentin ekolojik dengesini korumak ve kentlinin rekreasyon ihtiyacını karşılamak üzere kentin odak noktalarında kurulur. Başka bir ifade ile kent parkları, toplumu oluşturan her yaş grubundan insanın aktif-pasif rekreasyon gereksinimlerini karşılamaya yönelik tesis ve olanaklara yer veren kent içi açık yeşil alanlardır (Boyacı 2010:10 aktaran Ertekin 1992). Kent parkları kullanım şekillerine göre yani temalarına göre şu şekilde sınıflandırılır(Boyacı 2010:10 aktaran Altinel 1998): Botanik Bahçeleri, Hayvanat Bahçeleri, Eğlence Parkları, Sanat Parklar, Tarih Parkları ve Kültür Parkları.

Şanlıurfa şehrindeki park alanlarının fonksiyonlarına bakıldığında, genelde çok fazla fonksiyona sahip olmadığı görülür (Şekil 8). Daha açık bir ifade ile parkların kapladığı alan küçüldükçe fonksiyonların azaldığı ve hatta sadece dinlenme gibi tek fonksiyona düşer. Farklı fonksiyonlara sahip parklarda ise genelde küçük birer çocuk oyun alanı, spor aletleri alanı, yürüyüş alanı ve koşu parkuru alanı bulunmaktadır.

Çocuk oyun alanı, spor aletleri alanı, yürüyüş alanı ve koşu parkuru alanı daha çok 20.000 ve üzeri m²'lik alana sahip parklarda bulunmaktadır. Şanlıurfa şehrinde 2013 yılında açılışı yapılarak faaliyete geçen ve en prestijli parkı olarak bilinen toplam 43.000 m²'lik alana sahip Turgut Özal Parkı, şehirdeki en fazla fonksiyona sahip parktır. Söz konusu bu park içerisinde su gösteri meydanı, amfi tiyatro, akülü araç pisti, engelli parkı, çocuk oyun alanları, fitness alanı, gezinti yolları, spor kompleksi, kütüphane ve koşu parkuru gibi fonksiyonlar bulunmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8: (a) İbn-i Sina Parkı (b) Fatih Sultan Mehmet Parkı (c) Turgut Özal Parkı (d) Akpınar Dere Kenarı Parkı (e) Çamlık Parkı (f) Cevahir Parkı (g) Ali Şelli Parkı (h) Şehitlik Parkı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şanlıurfa şehrinde yeşil alan ve parklara ilişkin elde edilen sayısal veriler CBS kullanılarak yapılan analizlere göre kent merkezinde toplam aktif yeşil alan miktarı 2.466.729 m² olup kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı ise 3.82 m²'dir.

Şanlıurfa şehrinde park ve yeşil alanların durumlarının işlevsel yönden dağılımları incelenildiğinde, nüfusun fazla olduğu yerlerde yeşil alan miktarı az iken, nüfusun az olduğu yerlerde ise yeşil alan miktarının fazla olduğu saptanmıştır. Daha açık bir ifade ile eski ve yoksul mahallelerde yeşil alan ve dolayısıyla parkların az olduğu, yakın tarihlerde ortaya çıkan mahallelerde ise hem yeşil alan hem de park sayısının belirgin bir şekilde fazla olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Şanlıurfa şehrini sağlıklı, modern ve yaşanabilir bir mekân haline getirmek için, yeşil alanların nitelik ve niceliğini bilimsel ve teknik kriterler dikkate alınarak planlamak, uygulamak ve sürekliliğini sağlamak ile mümkündür. Kent içindeki tüm açık ve yeşil alanlar, zaman içindeki değişimler için süreklilik ve esneklik sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır.

Kaynakça

- Al-Ballaa, H., Comber, A. & Smith C. (2017). *Distribution Pattern Analysis of Green space in Al-Madinah Using GIS*. University of Leicester: Department of Geography.
- Benek, S & Şahap, A. (2016). Uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri kullanarak şehirsel gelişimin arazi kullanımına etkisinin incelenmesi: Şanlıurfa Şehri örneği. *Turkish Studies*, 11(8).
- Boyacı, E. (2010). *Ülkemizde kent parkı işlevlerini belirleyen etmenler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Dunnett, N., Swanwick C. & Woolley, H. (2002). *Improving Urban Parks, Play Areas and Green Spaces, Department of Landscape, University of Sheffield Department for Transport, Local Government and the Regions*. London.
- Esri GIS for Green Government, (2016). 20 Nisan 2016 tarihinde <http://www.esri.com/library/brochures/pdfs/gis-for-green-government.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Gül A. & Küçük, V. (2001). Kentsel açık-yeşil alanlar ve Isparta kenti örneğinde irdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 27-48.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Manavoğlu, E. & Ortaçşme V. (2007). Konyaaltı kentsel alanında bir yeşil alan sistem önerisi geliştirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 261-271.
- Onsekiz, D. & Emür H. S. (2008). Kent parklarında kullanıcı tercihleri ve değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 69-104.
- Önder, S. & Polat, T.A. (2012). Kentsel açık-yeşil alanların kent yaşamındaki yeri ve önemi. *Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri*, 19 Mayıs, KONYA.
- Özçağlar, A. (2005). Türkiye'de mülki idare bölümlerinin idari coğrafya analizi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-25.
- Özdemir, A. (2009). Katılımcı kentli kimliğinin oluşumunda kamusal yeşil alanların rolü: Ankara kent parkları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 144-153.
- Tümertekin E. & Özgüç, N. (2006). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekân*. Ankara: Çantay Yayınları.
- Yıldız, A. & Akpınar, A. (2011). Yeşil alan kullanımı ve yeşil alan gereksinimi üzerine bir araştırma İstanbul ili Fatih ilçesi örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 10, 81-96.